

להזימה, הרי העדות כשירה. (16)

אמר מר:

משום סומכוס אמרו: **הן משלמין** לבעלים
תשלומי כפל במקומו של הגנב:

ופשטות הלשון משמע, שהם חייבים לו את כל הכפל, ומשלמים את כולו לבעלים, ומקשינן עלה: **מדקא מודה** [מאתר שמודה] **דגנב**, וכי אטו קרן בעי שלומי [צריכים הם לשלם לו אף את הקרן]?! והרי הודה שחייב הוא קרן, ולא באו העדים לחייב אלא את מי שאינו בר חיובא, וזה הרי בר חיובא הוא.

אמר תירץ רבי אלעזר משמיה דרב:

תני בכרייתא במקום "והן משלמים תשלומי כפל" דמשמע: קרן וכפל שלו:

"והן משלמים תשלום דכפל", כלומר: את א-ו החלק המשלים ל"תשלומי כפל", דהיינו חציו השני של הכפל בלבד, שהוא קנס, ובאו לחייבו קודם שעמד בדין. (1)

שנינו במשנה: **גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר**, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה:

16. יש לפרש את חילוק הגמרא בשני אופנים:

האחד: טעם הדין שצריך עדות שאתה יכול להזימה, הוא משום שהיות ונאמרה פרשת "עדים זוממין", ממילא צריך שתהיה העדות ראויה שיתקיים בה כל מה שנאמר בה; ולפי זה יש לומר לדעת סומכוס, שזה הוא דוקא אם החסרון מחמת העדות שלא נאמרה באופן שיהיה אפשר להזימה, אבל לא חסרון צדדי שאינו חסרון בעדות; ולפירוש זה עדים המעידים על הטריפה שהוא חייב מיתה, שהיא עדות שאי אתה יכול להזימה, [כדאמר רבא בסנהדרין ע"א], היינו דוקא לפי חכמים, אבל לסומכוס תהיה עדות זו כשירה; ובפירוש זה מתבאר לשון הגמרא: "דליכא לעדות כלל", [וראה על לשון זה ב"ספר המפתח" בשם שו"ת שואל ומשיב].

השני: הטעם שצריך עדות שאתה יכול להזימה, הוא משום שמטעם זה לא ישקרו, שמא יזימום; ולכן כשסיבת אי ההזמה היא משום שאנו תולים לגביו שאמת הוא דובר, אין שייך טעם זה, וזה הוא מה שאמרו בגמרא: "אבל הכא סיועי הוא דקא מסייע להו".

ב. וברש"י מבואר כפירוש שני, שכתב: "הני

מילי דלא הויא עדות, היכא דאמרי "לא ידעינן" באיזה יום באיזו שעה, [משום] דאיכא למימר, דלהכי עבדי [לומר "איני יודע"] דמסתפו דלא לייתי סהדי דליזמינהו [ולומר להם]: והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם, אבל הכא, דהא דאין אתה יכול להזימה, היינו משום דקושטא קא מסהדי, מכל שכן דעדותן עדות, דסיועי קא מסייע [כן צריך לומר, ראה ספר "שינויי נוסחאות"] להו"; וקצת נראה מלשון רש"י, שלא היה גורס בגמרא "דליכא לעדות כלל", שהרי לא הזכיר תיבות אלו ולא פירשם.

ג. לשון רש"י, שכתב: "דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתפו דלא לייתו סהדי דלזמינהו", צריך ביאור: שהרי דין "עדות שאי אתה יכול להזימה" אינו דוקא בעדים שאומרים "איני יודע" בחקירות, אלא גם בעדים הבאים להעיד על הטריפה, ומשום שאי אפשר להזימם, אף שאין שייך לומר שעושים כן בכוונה, [ואין לומר שאכן לסומכוס לא יהיה הדין כן, כי לפי פירוש רש"י, מהיכי תיתי לומר כן].

1. נתבאר על פי הראב"ד, שנראה מדבריו שהוא

אמרי בני הישיבה להקשות:

בשלמא אטביחה שטבח אחר שכבר הקדיש, אכן ניחא שלא מחייב הגנב לשלם לבעלים, משום דכי קא טבח דהקדש קא טבח [כי את של הקדש הוא טובח]⁽²⁾, ולא דמריה שנגנב ממנו קא טבח, [אין הגנב טובח את בהמת הבעלים], ולכן פטור הוא על הטביחה.

אלא אמעשה דהקדש גופיה, על עצם מעשה ההקדש שהקדיש הגנב ליחייב ארבעה וחמשה משום "מכירה" להקדש! ? שהרי:

מה לי מכרו הגנב להדיוט שהוא חייב על זה ארבעה וחמשה, ומה לי מכרו הגנב לשמים כשהקדישו! ? ואף על זה יש לו להתחייב ארבעה וחמשה.⁽³⁾

ומשינינו: משנתנו עוסקת כשהקדיש הגנב הקדש זה לתשלום נידרו, כך, שאם יאבד ההקדש יהא חייב הגנב באחריותו —

והא מני משנתנו, רבי שמעון היא, דאמר: (4) קדשים שהבעלים המקדישים חייב באחריותן, שאם ייגנבו או יאבדו חייב להביא אחרים במקומן, וכגון שהקדישום על נידרם שנדרו: "הרי עלי קרבן" —

עדיין ברשותיה דמריה קיימי כאילו עדיין של בעלים הם], שכל "דבר הגורם לממון כממון דמי", כלומר: כל מי שאי מציאותו של החפץ תגרום לו לחיוב ממון, ומציאותו מונעת ממנו חיוב ממון, כאילו ממונו של אותו אדם הוא.

ולפיכך: אין הגנב חייב על ההקדש שהקדיש, שהרי עדיין ברשות הגנב שהקדישה היא עומדת, היות וחייב הוא באחריותה.⁽⁵⁾

ומקשינן על תירוץ זה:

שפירשה הגמרא בעמוד זה, שרבי שמעון בא לומר, שהגונב קדשים מבית בעלים החייבים באחריותן, הרי הוא חייב כפל לבעלים, ואין אומרים: "וגונב מבית האיש" ולא מבית הקדש, וטעמו משום "דבר הגורם לממון כממון דמי". וראה עוד לעיל עא ב, שמבואר שם, כי לפי דברי רבי שמעון שבמשנתנו: הגונב בהמה מבית שומר, חייב הוא בתשלום כפל לשומר, שכאילו של שומר היא, היות והיא אצלו "דבר הגורם לממון".

5. כתב רש"י: "ומיהו לענין טביחה פטור, דאף על גב דברשות גנב קיימא, דאם אבדו חייב באחריותם להקדש, חל עליה מיהא שם הקדש לאפוקי מרשות מרה קמא [הבעלים הראשונים] ולא דמרה קטבח".

ויש לפרש כוונתו, שהוקשה לו: היות

מפרש "תשלום דכפל", מלשון השלמה; ואף ברש"י אפשר שצריך לומר: "משלימין את הכפל", ולא "משלמין את הכפל".

2. כתב רש"י: "דהא בלאחר יאוש קיימין, דאי לפני יאוש לא קדשה, וכיון דאייאוש, קנייה ביאוש ושינוי רשות".

ולכאורה יש לומר שההקדש חל משום "יאוש ושינוי השם", וכמבואר בגמרא לעיל סז א, שהקדש חל משום יאוש ושינוי השם, וראה הערות 5 ו-6.

3. כי לענין חיוב ארבעה וחמשה, אף על המתנה חייב הגנב כמו על מכר [וכמבואר לקמן עט א], מאירי במשנה.

4. הוא מה שאמר רבי שמעון במשנתנו, וכפי

והרי בסוף משנתנו שנינו: "רבי שמעון אומר וכו'", ואם כן: **הא מדסיפא** של משנתנו **רבי שמעון הוי**, שנחלק על דין גונב קדשים שהוא פטור לתנא קמא, ולרבי שמעון הרי הוא חייב, כדמפרש לקמן.

הרי אם כן משמע, שהרישא **לאו רבי שמעון** היא?! שאם לא כן, כשם שבסיפא שנינו: "רבי שמעון אומר", כך היה לו לתנא להזכיר את שמו ברישא בדין "גנב והקדיש"!?

ו"מכירה" אינה, ומשום שעדיין ברשות הגנב היא עומדת, אם כן אף "שינוי רשות" אין כאן, להוציא מרשות בעלים ולפוטרו על הטביחה, וכאשר כתבו התוספות לעיל סו ב ד"ה שמע מינה], ולזה ביאר, שההקדש יוצא מרשות הבעלים משום "שינוי השם", [וכמבואר בתוספות שם], וראה גם בהערה 6.

תוספת ביאור בדין "גורם לממון":

כתב ב"קצות החושן" סימן שפו סק"ז, שעד כאן לא קאמר רבי שמעון דבר הגורם לממון כממון, אלא לענין שיתחייב בהיזקו ובגניבתו ולא נדוננו כמזיק וגונב את ההקדש, כיון שעל ידי זה הרי ייפסדו הבעלים ממון שהם צריכים לתת משום אחריותם, וכמו בקדשים שחייב באחריותן, שחייב מהאי טעמא לרבי שמעון בהיזקן ובגניבתן; אבל כל זמן דאיתיה בעיניה לאו ממון הוא כלל.

והביא כן מסוגיא דפסחים ה ב, שיש שם שתי לשונות בדין מי שהחזיק ברשותו חמץ שאם יאבד או ייגנב יצטרך לתת אחר בתמורתו, אם הוא חייב לבערו בפסח, מדין "דבר הגורם לממון כממון דמי"; וללישנא בתרא שם, אינו מחוייב לבערו [אם לא מקרא מפורש]: "הואיל וכי איתיה הדר בעיניה לאו ברשותיה קאי", ופירש רש"י: "הואיל וכי איתיה הדר הוא [החמץ] גופיה למריה בעיניה, וזה עדיין לא נאבד; **כי אמרה רבי שמעון** לההוא **היכא דאינו בעין**, כגון גבי גונב קדשים שהיו הבעלים חייבים באחריותן, אמר רבי שמעון, אף על פי שאין כפל להקדש דכתיב: "לרעהו" ולא להקדש, הכא חייב, דכיון דזה חייב באחריותן

"רעהו" קרינן ביה, דהא גרם לו להתחייב ממון", הרי מבואר בלישנא בתרא כפי שנתבאר, ראה עוד שם.

ואולם סוגיינתנו סותרת לכאורה יסוד זה, שהרי בסוגיינתנו אין אנו דנים על "הפסד ותשלום" כלל, אלא שאנו מחשיבים את ההקדש כמי שלא יצאה מרשות המקדיש, היות ועדיין שלו היא משום "דבר הגורם לממון כממון דמי".

וב"חידושי רבינו מאיר שמחה" כאן, לא הזכיר דברי "קצות החושן" והקשה מסוגיא דפסחים, וכתב, דגם כאן הוי כמו "ליתיה בעיניה", "כיון דקני גנב על ידי הקדשו ביאוש ושינוי רשות, ומיפסל [הקרבת] להקרבה לתשלום נדרון מטעם מצוה הבאה בעבירה, ומשום "קרבנו ולא הגזול", אם כן הרי צריך להביא קרבן אחר, וזה ירעה עד שיסתאב, והוי כמו דליתא בעינא, וזה פשוט מאד", [ולפי סברתו, חידוש הוא לומר שחל ההקדש, ואינו הקדש טעות].

ואולם בתירוצו לא העלינו ארוכה לדברי "קצות החושן", ומשום שבדבריו מבואר, שלכך צריך "ליתיה בעיניה", משום שאין לחייבו משום "גורם לממון" אלא אם על ידי מעשה הגניבה שעליה אנו מחייבים אותו, נעשה אצל הבעלים ליתיה בעיניה ונתחייב באחריותו, וזה נעשה על ידי הגנב; ולפי זה כל שאין אנו דנים לחייבו משום שגנב או הזיק ועשה את זה אצל הבעלים ליתיה בעיניה, אין מקום לחייבו משום "גורם לממון", [וגם דברי רש"י בפסחים מורים כן, שהרי כתב: "דהא גרם לו להתחייב ממון"];

ואחר כך טבח, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

הרי שלפי דבריך תיקשי: **ליפלוג** התנא וליתני **בדידה**, כלומר: יאמר התנא את האופן שהוא חייב בו בארבעה וחמשה ואף שהקדיש, באותו אופן שהוא שונה במשנתנו, דהיינו באופן שלא היתה טביחה קודמת להקדש; וכך ליתני:

במה דברים אמורים — שאם גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר, הרי הוא פטור מתשלומי ארבעה וחמשה — **בקדשים קלים**, אבל **בקדשי קדשים** הרי זה **משלם תשלומי ארבעה וחמשה**, אף שלא היתה טביחה קודמת להקדש, ומשום שההקדש עצמו כמכירה היא לחייב עליה ארבעה וחמשה.

ואילו מן המשנה משמע, שאי אתה יכול למצוא, הקדש קודם לטביחה שיתחייב בארבעה וחמשה.

אלא מכח קושיא זו חזרת בה הגמרא, ולעולם עוסקת משנתנו בכל אופן: **לא שנא** בהקדישו הגנב **לקדשי קדשים**, ולא שנא אם הקדישו הגנב **לקדשים קלים**, ובלבד

אלא מכח קושיא זו מיישבת הגמרא באופן אחר, למה אינו חייב על מעשה ההקדש ארבעה וחמשה:

הכא — במשנתנו — **במאי עסקינן**: בכגון שהקדיש הגנב את הבהמה **לקדשים קלים** כגון לשלמים, ומשנתנו **אליבא דרבי יוסי הגלילי** היא, **דאמר**: **קדשים קלים ממון בעלים הוא, וברשותיה דגנב קיימי** [עומדים] הקדשים, ואין זו מכירה.⁽⁶⁾

ותמחה הגמרא: **אבל** כשהקדיש הגנב את הבהמה **לקדשי קדשים** כגון לעולה, **מאי** יהיה הדין — לפי תירוץך — שהגנב **משלם תשלומי ארבעה וחמשה**, ומשום שההקדש חשוב כמכירה?!?

והרי אם כן תיקשי:

אדתני רישא, היא המשנה לעיל ע א, שנשנו בה אופנים דומים למשנתנו, שבהם מכל מקום חייב הוא בתשלומי ארבעה וחמשה:

גנב וטבח, ואחר כך הקדיש, הרי זה **משלם תשלומי ארבעה וחמשה**; ונשנתה שם בבא זו, כנגד מה ששינו במשנתנו: גנב והקדיש

לפי שתי הלשונות שבפסחים.

6. כתב רש"י: "ומיהו מרשות מרא קמא אפקינהו שם הקדש, וכי קא טבח לאו דמרה קטבח".

ויש לפרש כוונתו על דרך שנתבאר בהערה 5, שמרשות בעלים היא יוצאת ביאוש ו"שינוי השם"; וראה עוד ברש"י שהביא פירוש אחר, ודחאו.

וראה עוד ב"קובץ שעורים" לפסחים אות יז ויח, וב"ספר המפתח" כאן.

וראה עוד ב"אפיקי ים" [חלק ב סימן י ד"ה וקשה לין], שהביא בשם כמה אחרונים, שפירשו את הסוגיא בפסחים, שלפי האמת דגלי קרא בחמץ שהוא חייב אפילו באופן ד"איתיה בעיניה", שוב אין חילוק לרבי שמעון, ובכל אופן הרי הוא חייב, ודלא כה"קצות החושן", ואם כן ניחא סוגייתנו; וראה עוד שם ביאור נרחב בהגדרת "דבר הגורם לממון כממון דמי",

שיקדישנה קדושת הגוף למזבח — (7)

ודקשיא לך: למה לא יתחייב על עצם ההקדש, והרי מה לי מכרו הגנב להדיוט, מה לי מכרו הגנב לשמים?! הא לא תיקשי:

כי כאשר מכרו הגנב להדיוט, מעיקרא — מתחילה, קודם שהקדישו הגנב — היה נקרא השור: "תורא דראובן" [שורו של ראובן] הגנב, ואילו השתא — משמכרו הגנב — הרי הוא נקרא: "תורא דשמעון" הלוקה.

אבל כשמכרו הגנב לשמים, היינו

כשהקדישה קדשי מזבח, הרי מעיקרא — קודם שמכרו — "תורא דראובן" הגנב הוא, כלומר: נקרא השור על שמו של הגנב, ואף השתא — לאחר שהקדישו הגנב — עדיין שם "תורא דראובן" הגנב עליו, שכך הוא נקרא: "קרבנו של פלוני".

ולפיכך אין זו "מכירה" להתחייב עליה. (8)

שנינו במשנה: גנב והקדיש, ואחר כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

רבי שמעון אומר: קדשים שחייב

מקשה הגמרא שפיר, שיחלק בהם בין קדשים שחייב באחריותם, לקדשים שאין חייב באחריותם, אבל מקדשי בדק הבית לא קשה, כי סתם קדושה של שור ושה מחיים הוא למזבח; וראה עוד על קושיא זו, ב"ספר המפתח" על דברי התוספות כאן.

8. א. נתבאר על פי רש"י; ומשמע לפי פשוטו, שכוונת הגמרא לומר, שההקדש אינו חשוב מכירה, משום שאם כי הקדש חשוב "חילוף רשות ממונית", מכל מקום אין זו מכירה, משום שאין כאן "חילופי שמות", שמתחילה "נקרא" השור שורו של גנב, ואף עכשיו נקרא השור "שורו של גנב". אבל ראה לקמן בהערה 11 אות ג, ב"תוספת לסוגיית גונב הקדש" מה שנתבאר עוד שם.

ב. כתבו התוספות: שאין סברא זו ד"מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן" מגרעת אלא לענין "מכירה" שאין זו נקראת מכירה מטעם זה, אבל לענין "שינוי רשות" חשוב גם הקדש של הגנב "שינוי רשות", והביאו לזה ראה מדברי הגמרא לעיל סו ב.

7. מלשון הגמרא "לא שנא קדשי קדשים ולא שנא קדשים קלים" משמע, שאי אפשר לפרש את משנתנו אלא בקדשי מזבח, ולא בקדשי בדק הבית, וכן מבואר בתוספות בד"ה והשתא; ומיהו בתוספות רי"ד כתב, שאף בקדשי בדק הבית "שמו עליו, שהרי הבעלים מוסיפים חומש בפדיונו, וכל אדם אין מוסיפין חומש", ולקמן עט א הקשו התוספות והראשונים, על הברייתא שם, דגנב והקדיש חייב ארבעה וחמשה — ממשנתנו, והתוספות חילקו בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, ואילו הרבה ראשונים שם לא חילקו בזה, וכתבו שאין הלכה כאותה ברייתא מכח המשנה כאן, ומבואר שאין הם מחלקים בין הקדשים, וראה "ספר המפתח" כאן ולקמן עט א.

ואם תאמר לשיטת התוספות: אם כן אכתי תיקשי: אבל קדושת בדק הבית לא!! אדתני רישא: גנב וטבח ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה, לפלוג וליתני בדידה, במה דברים אמורים בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית, משלם תשלומי ארבעה וחמשה".

הקשו כן התוספות לקמן עט א ד"ה גנב, ותירצו, שדוקא לעיל שהכל הוא קדשי מזבח,

באחריותם: משלם תשלומי ארבעה וחמשה, וקדשים שאין חייב באחריותם, פטור:

אמרי בני הישיבה ססבורים היו בפירוש משנתנו, שרבי שמעון נחלק על תנא קמא הפוטר ב"גנב והקדיש ואחר כך טבח" מתשלומי ארבעה וחמשה, והיינו:

תנא קמא סבר: גנב המקדיש ואחר כך טבח, אינו חייב ארבעה וחמשה לא על ההקדש עצמו, ולא על הטביחה; ואילו רבי שמעון סבר: יש לחייבו על ההקדש עצמו כשהקדיש קדשים שהוא חייב באחריותם, אבל לא כשהקדיש קדשים שאינו חייב באחריותם — (9)

ולפיכך תמהו בני הישיבה:

נהי [אם כן] **דסבר רבי שמעון**: מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים, ומשום כך מחייב הוא על הקדש כעל מכירה, מכל מקום תיקשי:

איפכא מיבעי ליה לרבי שמעון לחלק?! שכך היה לו לומר:

הקדישה הגנב **קדשים שחייב באחריותו**, הרי זה **פטור**, ומשום ש"דבר הגורם לממון

כממון דמי", ונמצא **דאכתי לא נפק** [עדיין לא יצתה] הבהמה **מרשותיה** דגנב.

ואם הקדישו הגנב **קדשים שאינו חייב באחריותו**, הרי זה **חייב** ארבעה וחמשה, משום **דמפקי ליה מרשותיה** [הוציאה הגנב מרשותו].

אמרי בני הישיבה לפרש את משנתנו, שאין כוונת רבי שמעון לחלוק על דינו של תנא קמא שנזכר במשנתנו, אלא **רבי שמעון אמילתא אחריתי קאי**, [על דין אחר שהסירה משנתנו מדברי תנא קמא, על זה הוא שנחלק רבי שמעון].

וחסורי מחסרא **וחכי קתני**, וכך תשנה את משנתנו:

אין הגונב בהמה **אחר הגנב** וטבחה, **משלם תשלומי ארבעה וחמשה**, ומשום שנאמר: "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים" ולא מבית הגנב, ואם אין כפל אין ארבעה וחמשה.

וכן הגונב הקדש מבית בעלים, וטבחן, הרי זה **פטור**, **מאי טעמא**: **קרינא ביה** [קורא אני עליו את הפסוק]: "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", דמשמע: **ולא**

9. לכאורה יכולה היתה הגמרא לפרש את דברי רבי שמעון בפשיטות, שהוא נחלק על עיקר דינו של תנא קמא, הפוטר את הגנב מטביחה שאחר ההקדש; ואילו רבי שמעון מחלק בזה:

אם הקדיש הגנב ועדיין הוא חייב באחריותו, כי אז אין זה שינוי רשות היות ו"דבר הגורם לממון כממון דמי", ונמצא שלא יצאה הבהמה מרשות הגנב, ואם טבח הגנב אחר ההקדש הרי הוא חייב ארבעה וחמשה, ואינו פטור אלא

כשהקדיש ושוב אינו חייב באחריותם! וכתב על זה רש"י: "דקא סלקא דעתך משום טביחה לא מחייב רבי שמעון, דאפילו הפרישו לשם נדר המוטל עליו אחריות, [מכל מקום] נפק מרשות מריה קמא ונעשה זה שומר להקדש, וכי קא טבח לאו דמריה קא טבח".
וסתם רש"י ולא פירש למה פשוט הוא כן; ולעיל נתבאר שלכאורה הטעם הוא משום "שינוי השם".

ורק הגונב קדשים שהבעלים אינו חייב באחריותן, הרי זה פטור, משום דלא קרינא ביה: "וגונב מבית האיש". (11)

ומקשינן על רבי שמעון שחייב את הגונב הקדש מבית בעלים, וטבחן:

מבית הקדש, ואם אין כפל אין ארבעה וחמשה. (10)

רבי שמעון אומר: הגונב קדשים שהבעלים חייב באחריותן, וטבחן, הרי זה חייב.

ומאי טעמא: קרינא ביה "וגונב מבית האיש", כי "דבר הגורם לממון כממון דמי".

שכתב בשינוי קצת, וצריך תלמוד, שאין הגמרא מוסיפה על המשנה כלום, אלא כוונת הגמרא לומר, שרבי שמעון במשנתנו מתיחס לדברי תנא קמא במשנה הראשונה בפירקין, ששינוי שם: "אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה", והטעם הוא משום שנאמר: "וגונב מבית האיש", וכמבואר טעם זה בגמרא לעיל סט ב, שטעם זה אין מתחייב הגונב מן הגנב — לגנב.

ונמצא מבואר לדעת תנא קמא, שאם כי הגניבה ביד הגנב היא "דבר הגורם לממון" שהרי נפטר בה מחיובו לבעלים, מכל מקום הרי הוא פטור, ואין אומרים "דבר הגורם לממון כממון דמי", וקרינא ביה "וגונב מבית האיש", ואם כן הוא הדין שהגונב קדשים שהבעלים חייבים באחריותן אינו חייב, שטעם אחד לשניהם, ועל זה נחלק רבי שמעון ומחייב בקדשים שחייב באחריותם, וכן בגונב מן הגנב, [וראה בליקוטים החדשים לרעק"א, שתמה: למה לא נחלק רבי שמעון בכרייתא דידן גם על גונב מן הגנב, שהרי הוא גורם לממון?! ובפירוש זה מיושב].

ב. ביארו התוספות [בתחילת עמוד ב], שלא נצרכנו לפרש את משנתנו באופן זה, אלא לפי מה שפירש רבי יוחנן לעיל סט ב, ש"גנב והקדיש" פירושו: הקדיש הגנב את הבהמה; אבל לפי פירוש ריש לקיש שם שהקדישוהו הבעלים ביד הגנב, מתבארת המשנה כפשוטה,

10. ראה בגמרא בתחילת הפרק שהיא ממעטת כפל בהקדש, מן הפסוק "ישלם שנים לרעהו" ולא להקדש, וברש"י לעיל סח ב כתב בביאור משנתנו שפטרה את הטובח אחר שהקדיש את הבהמה: גנב והקדיש משלם כפל לבעלים, ואינו משלם ארבעה וחמשה, דהא כי טבח דהקדש טבח, ו"רעהו" אמר רחמנא, ישלם שנים לרעהו ולא להקדש". ואילו בסוגייתנו ממועט הגונב את ההקדש וטבחו, משום שנאמר: "וגונב מבית האיש"?!

וכבר הקשו כן התוספות לעיל סג א ד"ה רעהו, וביארו שם, שאף כאן אין כוונת הגמרא למעט מ"וגונב מבית האיש", ומשום שזה לא משמע למעט הקדש, וכמו שנאמר: "ה" איש מלחמה", ואין כוונת הגמרא אלא לומר, שאין חייב אלא אם גונב הוא מבית האיש ששייך בו לשון "רעהו", ולא נזכר לשון "וגונב מבית האיש" אלא אגב גונב מן הגנב שהוא נלמד מ"וגונב מבית האיש", נקטה הגמרא לשון זה גם גבי הקדש. וראה "ספר המפתח" על דברי התוספות, מה שצויין שם בישוב הקושיא, וראה עוד בהערה 11 אות ג, ב"תוספת לסוגיא".

11. א. דברי הגמרא נתבארו לפי פשוטם. אך ב"תורת חיים" הקשה: למה אין הגמרא אומרת כדרכה: "חסורי מיחסרא והכי קתני"?! ועוד, למה הזכירה הגמרא כלל את דין "אין הגונב אחר הגנב" כאן?! ועל פי תירוצו יש לפרש, [ראה לשונו שם,

מכדי, והרי שמעינן ליה לרבי שמעון, (12) דאמר: "שחיטה שאינה ראויה" לאכול על ידה, וכגון השוחט את הטריפה שהיא אסורה באכילה, לא שמה שחיטה וטביחה לשום ענין –

וקדשים שנשחטו בחוץ, הרי נמי "שחיטה שאינה ראויה" היא, כי "שחוטאי חוץ" אסורים באכילה, ואם כן למה מחייב רבי שמעון על טביחתם?!

שלדעת רבי שמעון: אם הקדישו הבעלים את הבהמה ועדיין היא "גורם לממון" אצלם, הרי הגנב חייב לשלם להם אם טבח, שהרי זה כמי שטבח את שורם.

ג. תוספת לסוגיית גונב הקדש:

כתב הרמב"ם בפרק ב מגניבה הלכה א: גנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן לבד, שנאמר: "ישלם שנים לרעהו", לרעהו ולא להקדש וכו'; וכן הגונב קדשים מבית בעליהן בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין קדשים שאין הבעלים חייבין באחריותן, בין קדשים שהבעלים חייב באחריותן, הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה, שנאמר: "וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש".

וכבר עמדו נושאי כלי הרמב"ם, על מה שחילק הרמב"ם בין גונב הקדש ל"גונב קדשים מבית בעליהן", ובמה שלמד הרמב"ם שני דינים אלו משני פסוקים.

ובחידושי הגר"ח "בענין הגונב מן ההקדש" [אות רמט בהוצאת "מישור"] כתבו לפרש על פי מה שייסד הגר"ח לחלק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, שבקדשי בדק הבית החפץ הוא תחת רשות של ההקדש, מה שאין כן בקדשי מזבח, הבהמה היא של הבעלים, אם כי דין "ממון גבוה" יש לה, ראה שם ביתר הרחבה.

וביאר בזה הגר"ח את הגמרא לעיל: "מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן", והיינו שכוונת הגמרא היא כפשוטה, שבקדשי מזבח אין זו "מכירה", היות ועדיין שורו של ראובן הוא, ואף שעל ידי הקדושה שחלה על החפץ, יש לו דין "ממון גבוה".

וזו היא כוונת הרמב"ם, שמתחילה דיבר הרמב"ם בנכסים שהם תחת רשות ההקדש, שהגונב אותם פטור משום "ישלם שנים לרעהו" ולא להקדש, שהרי אילו היינו מחייבים אותו לשלם, היה התשלום להקדש, וההקדש נתמעט מתשלום כפל; אבל בסוף דבריו דיבר הרמב"ם על גונב קדשים מבית בעליהן, והיינו קדשי מזבח שהם של הבעלים, ואי אפשר למעטם מ"ישלם שנים לרעהו", כי הרי אנו דנים שישלם לבעלים; ועל זה הביא הרמב"ם מיעוט אחר: "וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש", שהוא מיעוט מלשלם לבעלים, כיון שהוא קדוש [וכמו "וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב", שהוא ממעט חיוב לבעלים, משום שהוא ברשות הגנב].

ומיהו הסוגיא טעונה ביאור לפי זה, שהרי אם כן מתמעט הקדש מ"וגונב מבית האיש" אף לפי רבי שמעון הסובר "דבר הגורם לממון כממון דמי", וכמבואר שם, ואם כן צריך ביאור למה נחלק רבי שמעון, ומחייב בגונב קדשים מבית בעליהן?! וראה היטב ב"לחם משנה" על הרמב"ם, וב"חידושי הגר"ח" שם.

וראה עוד ב"ברכת אברהם" [מהדורה בתרא לדרך סג א אות ג], שהקשה ממה שהוכיחו התוספות [הובא באות ב], שהקדש חשוב "שינוי רשות", וראה מה שביאר שם את כוונת הגר"ח.

12. הוא במשנה לעיל ע א: "השוחט ונמצאת טריפה, השוחט חולין בעזרה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, רבי שמעון פוטר בשני אלו",

כי אתא רב דימי, כאשר בא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר לתרץ בשם רבי יוחנן:

לבעלים קודם שהעמידוהו חכמים בדין, שאינו חייב. (14)

הכא במאי עסקינן במשנתנו: בשוחט תמימים בפנים העזרה, לשם בעלים, ולא ב"שחוטין חוץ" עסקינן. (13)

אמר רבי יצחק בר אבין: הכא במאי עסקינן כגון ששחטן בפנים לשם בעלים, ונשפך הדם לאחר השחיטה, ולא חזרה הקרן לבעלים, שהרי אינן מתכפרין אלא בזריקת הדם; ואף שאין הקדשים ניתרים באכילה אלא בזריקת הדם, מכל מקום "שחיטה

ותמהה הגמרא: והרי אם שחט הגנב לשם הבעלים, הרי זה כמי שחזרה קרן של הגניבה

וטעמו של רבי שמעון הוא, משום ש"שחיטה שאינה ראויה היא", וכן בחולין פא ב, פוטר רבי שמעון את השוחט ונמצאת טריפה, מדין "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד".

הקדיש הבעלים את הגניבה ביד הגנב, קודם שהעמידוהו בדין על הגניבה לחייבו כפל, שוב אינו חייב כפל, כיון שעל ידי שהקדישו הבעלים, הרי זה כמי ש"חזרה קרן לבעלים"; ופירש רש"י שם את מקור הדין, שאם חזרה קרן לבעלים הרי הוא פטור, ממאמר הכתוב: "אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם", הרי משמע שאין הגנב חייב שנים, אלא אם בידו נמצאת עדיין הגניבה.

13. א. אין הכרח לפרש שהיתה השחיטה לשם בעלים, ואכן בהמשך הסוגיא מפרשת הגמרא ששחטם שלא לשם בעלים, אלא שניחא לו לפרש באופן השייך בכל הקדשים ואפילו פסח וחטאת, ואילו אם נפרש ששחטן שלא לשם בעלים, כי אז בפסח וחטאת הקרבן נפסל, ואין זו שחיטה ראויה, תוספות בד"ה שלא.

והיות ומיעוט זה על כפל נאמר, ולא על חיוב משום טביחה ומכירה, צריך לפרש בכוונת הגמרא, שהיות וטבח לשם בעלים וחזרה הקרן לבעלים, שוב אינו חייב כפל, ואם אין כפל אין ארבעה וחמשה; אלא שלפי זה, לכאורה יכולה היתה הגמרא ליישב: כגון שכבר עמד בדין על הכפל, ואמרו לו "חייב אתה ליתן לו", ששוב אינו נפטר אם חזרה הקרן לבעלים, ואילו אם טבח ומכר אחר העמדה בדין זו, הרי הוא חייב, כמבואר כל זה בגמרא לעיל סח ב וסט א.

ב. לעיל בהערה 5 הובאו דברי ה"קצות החושן", שכתב על פי דברי הגמרא בפסחים, שלא אמר רבי שמעון לחייב משום "גורם לממון", אלא כשאנו דנים על תשלומי היזק או גניבה שעל ידה אכן נגרם לו שיצטרך להביא אחר תמורתה, שלענין תשלום זה דנים אנו אותו כבעלים של הדבר, ראה שם.

וה"חזון איש" בליקוטים כאן, יצא לדון — מכח קושיא זו — בדבר החדש, שעיקר קושיית הגמרא היא, משום שאין זו טביחת איסור, אלא טביחת היתר (כי לכך הוא עומד), וראה שם עוד תוספת דברים בזה.

ולכאורה יש לתמוה, שאם כן כששחט תמימים לשם בעלים, ולא נתחייב הבעלים בתמורתה, למה יהיה חייב לשלם לו על הטביחה?! [וראה היטב ב"חזון איש" בליקוטים כאן על קושיית הגמרא "והא חזרה קרן לבעלים", הובאו מקצת דבריו בהערה 14].

ב. כתב בתוספות רי"ד: "בשוחט תמימים לשם בעליהם: פירוש, והאי דאמרן לעיל [סו ב] "קרבו ולא הגזול", כגון דאקריביה אדעתיה

14. א. כעין זה מבואר לעיל דף סח ב, שאם

ראויה" היא, כי רבי שמעון סובר: "כל העומד ליזרק כזרוק דמי", וכדמפרש ואזיל. (15)

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר בשם **רבי יוחנן** — לתרץ את דעתו של רבי שמעון במשנתנו — באופן אחר ממה שאמר רב דימי משמו:

הכא במשנתנו במאי עסקינן: **בשוחט תמימים בפנים, שלא לשם בעלים**, ולא עלתה להם לשם חובה, ואין זה חשוב "חזרה קרן לבעלים". (16)

וריש לקיש אומר ליישב, שלא תיקשי רבי עו-ב שמעון: והא שחיטה שאינה ראויה היא: (1)

שבכלל "שלא לשם בעליהן" גם "שלא לשמן", כיון שלא עלו לבעלים לשם חובה. עוד ביארו התוספות, שרבין לא ניחא לו לדחוק לפרש בשנשפך הדם, ולכן פירש כששחט שלא לשם בעלים, ורב דימי לא רצה לפרש כרבין, כי ניחא לו לפרש את משנתנו בכל קדשים שחייב באחריותן, ובפסח וחטאת אי אפשר לפרש כששחטן שלא לשם בעליהן, כי הם נפסלים, כשנשחטו שלא לשמן, ואם כן אין זו "שחיטה ראויה".

1. א. כתבו התוספות, שריש לקיש אמר את דבריו שלא לפי פירוש סוגייתנו במשנה, כי הוא הרי מפרש את דברי רבי שמעון באופן אחר, וכמבואר לעיל סט ב וכמבואר בעמוד א בהערה 11 אות ב.

ולכאורה אין כוונתם אלא להעמיד את הדברים על דיוקם, שהרי מכל מקום לענין "שחיטה שאינה ראויה" אין הבדל בין הפירושים, ותירוצו של ריש לקיש לפי ביאורו במשנה, יש לאומרו גם לפי פירושו של רבי יוחנן בסוגיא, אך ראה מה שיתבאר באות ג.

ב. הקשה ה"פני יהושע" [בתוספת ביאור בדבריו]: הרי ריש לקיש גופיה סבירא ליה בחולין קלט, שהאומר "הרי עלי" ליתן לבדק הבית, והפריש, אינו חייב באחריות גניבה ואבידה, כיון "דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה", ואם כן האך אפשר לחייבו על הגניבה, והרי בגניבת הדבר לא נתחייבו הבעלים

דנפשיה, אבל היכא דאקריה אדעתא דבעלים הראשונים הכי נמי דעולה להן"; וכוונת התוספות רי"ד להקשות, משום שהוא סובר כפירוש רש"י שם בד"ה דגול קרבן דחבריה, שכתב: "ואיצטריך לאשמועינן [ב"קרבנו ולא הגזול"]]. דאינו עולה לרצון כלל, ואפילו לבעלים הראשונים", וועל זה תירץ, שדוקא אם הקריבו סתם אינו עולה לבעלים לרצון, אבל אם הקריבו הגזולן לשם הבעלים, כי אז עולה הוא לבעלים לרצון, [וראה גם בתוספות רי"ד בסוגיא שם].

והוא מדויק בלשון הגמרא כאן, שאם לא כן למה הוצרך לומר: "כגון ששחטן בפנים לשם בעלים", והרי בכל הזבחים אפילו סתמן לשמן; ולדברי התוספות רי"ד ניחא, כי דוקא כששחט בהדיא לשם בעלים, אז עולה הוא לו לרצון, וראה עוד מה שיתבאר על פי זה הסוגיא לקמן עז ב, ראה שם בהערה בישוב קושיית ה"עמודי אור".

15. לשון רש"י שלפנינו הוא: "שנשפך הדם: ומיהו בשעת שחיטה ראויה היא", ובספר "שינויי נוסחאות" הביאו גירסא ברש"י: "ולא חזרה הקרן לבעלים, דאינן מתכפרים אלא בזריקת הדם", ועל פי נוסחא זו נתבאר בפנים.

16. כתבו התוספות, שלא דוקא שלא לשם בעלים, אלא הוא הדין כששחטן שלא לשמן [כגון: עולה לשם שלמים], היות ולא עלו לבעלים לשם חובה; ועוד כתבו, שאפשר לפרש